KUNGL. SKÅNSKA DRAGONREGEMENTETS HISTORIA

I SAMMANDRAG.

50

KUNGL. SKÅNSKA DRAGON-REGEMENTETS HISTORIA

i sammandrag, utarbetad för befäl och manskap.

Larssons Pappersindustri Aktiebolag, Ystad
1913.

FÖRETAL.

Att lära känna det regementes historia, vid hvilket man utbildas och hvilket man har äran tillhöra, bör utgöra hvarje sann krigsmans sträfvan och plikt. Få regementen hafva en så långt tillbaka i tiden gående och så vacker krigshistoria att uppvisa som de svenska. Detta är ännu ett skäl att taga del af de öden och bragder, som forna krigare vetat att teckna på regementets minnesblad. Tack vare det utförliga forskningsarbete, som Öfversten m. m., Hofstallmästaren C. G. Platen, förutvarande officer vid regementet, nedlagt i nedskrifvandet af regementets historia, har detta lilla sammandrag kunnat åstadkommas och öfverlämnas detsamma till kamraters benägna åtanke i förhoppning, att det måtte bidraga att sprida kännedom om regementet och dess vackra historia.

W. Croneborg.

INNEHÅLL.

I. Regementets uppsättning.

II. Regementets öden till och med Karl XII:s död.
Danska fälttåget 1676—79.
Regementets förläggning i Skåne.
Svenska och ryska fälttågen 1700—01.
Polska fälttåget 1702—06.
Ryska fälttåget 1707—09.
Regementets återuppsättning.
Norska fälttågen 1716—18.

III. Regementets öden från Karl XII:s död till närvarande tid.

Carl XI. å Briljant.

I. Regementets uppsättning.

Genom Karl X Gustafs djärfva och mästerligt utförda tåg öfver de danska sunden, Bälten, hade vårt land erhållit sina naturliga gränser. Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän afträddes nämligen af Danmark till Sverige och det svenska stormaktsväldet i norden var tryggat, stödt som det var af en stark och ansedd krigsmakt. Förlusten af de värdefulla provinserna kunde Danmark dock icke så lätt

glömma, utan sökte vid första lägliga tillfälle att återvinna dem. Ett sådant lät icke heller länge vänta på sig, ty när Sverige under det mindre lyckliga kriget med Brandenburg dessutom invecklades i krig med tyske kejsaren och Holland, ansåg Danmark tillfället vara kommet och förklarade Sverige krig i slutet af år 1675.

Till all lycka frångick den danske konungen sin ursprungliga plan att göra en landstigning i Skåne och vände sig i stället mot Sveriges besittningar i Tyskland. Härigenom vann Carl XI tid och kunde pådrifva de svenska rustningarna med all kraft. Isynnerhet var flottan föremål för hans omtanke och på våren 1676 kunde den äfven utlöpa för att upptaga striden med den danska. En sådan kom äfven till stånd utanför Ystad och följde konungen sjöstriden från Ystads kyrktorn med känslor växlande från hopp och segervisshet till harm och förtrytelse, då det slutligen visade sig, att den svenska flottan icke förmådde segra öfver den danska. Nu kunde en dansk landstigning väntas när som hälst, men mot denna kunde den svenske konungen ställa endast ett fåtal, dåligt utrustade och oöfvade trupper. Det var således bekymmersamma tider för vårt land och den unge Carl XI var djupt bedröfvad samt försjönk i dystert svårmod.

Jämsides med rustningarna för flottan hade man emellertid sökt anskaffa nya trupper. Särskildt var det nödvändigt att öka rytteriet, ty detta vapen var alltjämt hufvudvapnet, som afgjorde striden. Man tillgrep då utvägen att uppmana f. d. ryttare, som på grund af ålder eller andra anledningar lämnat tjänsten, att ånyo låta anvärfva sig till fosterlandets försvar. De, som voro villiga härtill, skulle inställa sig utrustade med kläder och häst samt försedda med värja och pistoler, under det att kronan skulle förse dem med karbiner. Ett ganska stort antal sådana ryttare tog äfven värfning, ehuru vilkoren

efter vår tids begrepp inglunda voro lockande, sålunda skulle en del erhålla två års skattefrihet, andra åter en skäligen obetydlig värfningssumma. Ehuru stora svårigheter yppade sig, lyckades dock den forne guvernören öfver Skåne, grefve Pontus Dela Gardie att genom dylik värfning uppsätta fyra skvadroner i Småland. I afvaktan på konungens framtida godkännande tillsatte han officerare och underbefäl och då dessa med ett par undantag äro anställda från den 1 juli 1676 och dessa fyra skvadroner utgöra upprinnelsen till det nuvarande Kungl. Skånska dragonregementet, kan man anse ofvan nämnda dato såsom regementets födelsedag.

Flertalet af dem, som låtit värfva sig, voro troligen gamla krigare från Carl X Gustafs dagar, hos hvilka krigsbullret väckt till lif minnet af forna bragder, och som nu, inför utsikten att med svärdet i hand skörda nya lagrar eller åtminstone en bättre utkomst, gerna öfvergåfvo den knappa och torftiga bärgning, som ett magert jordbruk kunde lämna. Skvadronerna bestodo sålunda huvudsakligen af gamla f. d. ryttare, gamla "huggvärjor", hvilka kanske icke voro vidare paradmässiga, men grånade och härdade i krigets handtverk.

Regementets förste chef blef konungens generaladjutant Hans Ramsvärd och enligt tidens bruk uppkallades regementet efter sin chef, hvarför det omväxlande benämndes "Ramsvärds gamla småländingar", "Ramsvärds regemente till häst" och "Ramsvärds Blekingska regemente", det senare namnet på grund af planen att efter kriget förlägga regementet till Blekinge.

För öfrigt känner man icke mycket till regementets organisation eller utrustning från denna tid, men antagligen var utrustning, beväpning och uniformering både brokig och bristfällig. Lämnade det yttre emellertid mycket öfrigt att önska, så visade dock regementet snart under sin tappre öfverstes

Öfverste Ramsvärd.

ledning, att mannamod icke fattades. Att konungen äfven satte regementet och dess chef högt framgår af dess plats vid fältslagen, där det så godt som alltid tillhörde högra flygeln, där elittrupperna plägade ställas.

II. Regementets öden till och med Karl XII:s död.

Danska fälttåget 1676—79.

Under alla dessa rustningar hade emellertid Skåne återtagits af danskarna och blef det Karl XI:s första uppgift att söka återeröfra denna provins. Sedan konungen lyckats uppbringa den svenska hären till önskad styrka, inbröt han på hösten 1676 i Skåne och vände sig först emot det af danskarna försvarade Helsingborg, hvilket intogs med storm. Här var Ramsvärds regemente med och erhöll antagligen därvid sitt elddop. Efter Helsingborgs intagande följde regementet hären på marschen söder ut mot Kjeflinge å och var förlagt nordväst om L:a Harrie by under den långa period, som föregick slaget vid Lund.

Under detta långvariga fältläger led regementet liksom hela svenska hären af köld, regnig väderlek och dålig proviantering, och då därtill utbröto sjukdomar, började regementets styrka att decimeras på ett oroväckande sätt. Då ställningen inom svenska hären till slut blef förtviflad, beslöt konungen att anfalla fienden, ehuru han visste, att denna var öfverlägsen, väl provianterad och dessutom hade intagit en förmånlig ställning bakom en å med öfversvämmade sanka stränder, Men Karl XI var djärf och lyckan stod honom bi.

Frosten blef här liksom vid tåget öfver Bälten svenskarnas bundsförvandt. Konungen hade hoppats att med begagnande af de isbelagda vattendragen öfverraska den danska hären, men detta lyckades icke, utan måste han utkämpa en verklig drabbning, där vi finna Ramsvärds ryttare på den högra flygeln, där de kämpade och skötte sig utmärkt enligt Nils Bielkes vitsord.

De svenska ryttarna använde under striden ett nytt anfallssätt "à la francaise", hvilket bestod däri, att de efter aflossandet af sina pistoler drogo värjan och redo till anfall, i motsats till det på den tiden vanliga "karakolerandet", därvid, sedan första ledet aflossat sina karbiner, detta svängde omkring båda flyglarna för att låta andra ledet rycka fram och skjuta, hvarpå detta i sin tur svängde undan för tredje ledet och så undan för undan.

Inför detta nya stridssätt greps danska rytteriet, som till en början kämpat med mycken tapperhet, så småningom af panik och flydde i skilda hopar norr ut mot Kjeflinge å. Karl XI förföljde i spetsen för tio svenska skvadroner, däribland Ramsvärds.

Att Ramsvärd och hans unga regemente kämpat med utmärkt tapperhet framgår af många vittnesbörd. Enligt sägnen skulle Karl XI efter slaget hafva sagt, att Sveriges krona denna dag "dansade på Bielkens värjspets", därmed framhållande, att Lifregementet, och dess tappre chef, öfverste Bielke mest bidrogo till den lyckliga utgången, och visst är, att Lifregementet hade att utstå häftiga anfall af danskarna, men alla de svenska regementena gjorde sin plikt och inlade hvar och ett på sitt håll stora förtjänster om segern.

Med slaget vid Lund var visserligen den danska hären slagen och Skåne i hufvudsak åter vunnet, men i det stora hela hade segern intet nämnvärdt inflytande på krigets gång. Danskarna voro nämligen ännu i besittning af Helsingborg, Landskrona och Kristianstad, hvilka städer alla voro befästade.

Sedan emellertid Helsingborg blifvit intaget, riktade Karl XI sin uppmärksamhet mot Kristianstad, dels för att intaga denna plats, dels för att söka stäfja snapphaneväsendet, som grasserade särskildt i östra Skåne och Blekinge. I marschen till Kristianstad och blockeringen af denna stad deltog Ramsvärds regemente, men sändes seder-

mera uppåt landet för att kompletteras. Efter stora svårigheter lyckades äfven Öfverste Ramsvärd att fylla vakanserna och sommaren 1677 stod regementet åter färdigt att uthärda en dust med danskarna. Först i juli månad lyckades emellertid Karl XI att uppbringa den svenska hären till sådan styrka, att han kunde våga sig på en kraftmätning med den starka och väl utrustade danska hären.

Det gällde nu i första hand att bispringa Malmö, som svenskarna lyckats behålla och som under sommaren varit utsatt för allvarliga försök från danskarnas sida att intagas. Marschen ned till Malmö ledde till slaget vid Landskrona, i hvilket Ramsvärds ryttare deltogo, och att de gjorde detta med all heder bevisas af att konungen efter slaget lät utbetala till underofficerare och menige vid regementet en summa pengar för deras välförhållande.

Segern vid Landskrona var visserligen lysande, och särskildt för svenska kavalleriet hedrande, men framgången fick lika litet som slaget vid Lund något inflytande på krigets gång, då danskarna kunde ostörda draga sig tillbaka till det befästade Landskrona för att invänta förstärkningar från Danmark.

Under de närmaste åren deltogo Ramsvärds ryttare i en mängd skärmytslingar, såväl mot danskarna som snapphanarna såsom vid Widtsköfle, Skepparslöf och Landskrona. Vid en dylik snapphanejakt berättas, att Ramsvärd vid ankomsten till Jämshög kyrka, fann menigheten samlad i kyrkan till gudstjänst. Utan tvekan lät han omringa kyrkan samt tvang prästen genom hot att tända eld på kyrkan, att utpeka de af menigheten, som höllo med snapphanarna. Dessa grepos och fördes till högkvarteret, där de efter ett kort förhör helt enkelt hängdes.

Regementets förläggning i Skåne.

Först sedan stilleståndet afslutits i september 1679 unnades regementet någon hvila och förlades i byarna Sallerup, Eslöf, Grydby, Asmundtorp och Gullarp. På hösten samma år förrättades generalmönstring med regementet, därvid konungen själf

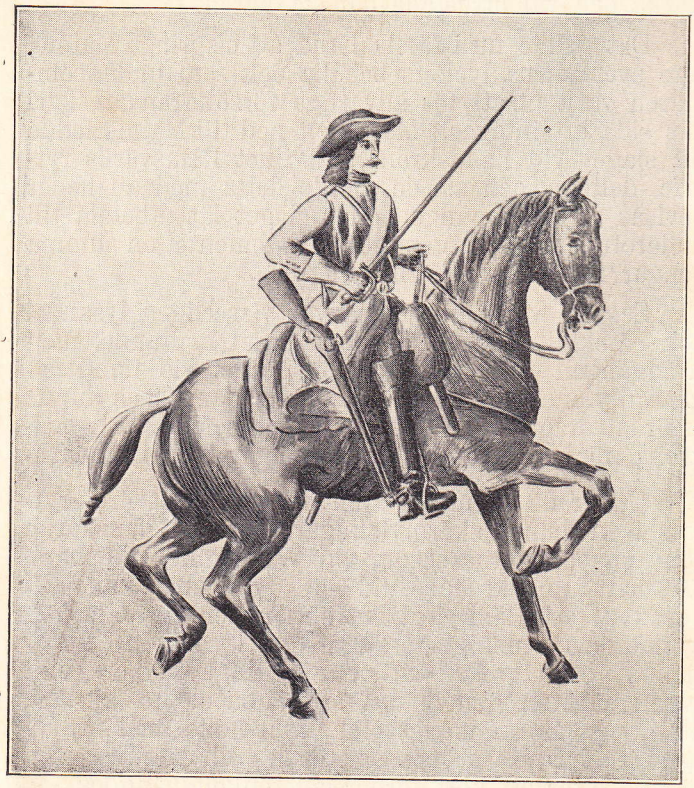

En Ramsvärds ryttare till häst.

mönstrade staben och lifskvadronen. Mönstringen var sträng och noggrann, af 432 man afskedades 19, för hvilka i rullan är antecknat: "är en tysk, får afsked", samt kasserades icke mindre än 197 hästar.

I slutet af mönsterrullan finnas de första bestämmelserna angående regementets uniform. Ryttarna, som hade långt, oklippt hår, hängande ned på axlarna, skulle bära på hufvudet en lågkullig filthatt med breda brätten, vara iklädda en lång kyllerrock af gul elghud med bröstharnesk, gula skinnbyxor och höga smorläderstöflar med styfva skaft och ett par väldiga spännsporrar. Beväpningen utgjordes af en lång karbin, som bars med mynningen nedåt, hängande i ett bredt, gult lädergehäng öfver vänstra axeln, en stor klumpig patronväska i gehäng öfver högra axeln, en lång, rak tveeggad stöt- och huggvärja samt slutligen ett par stora ryttarpistoler i hölster på frampackningen.

Efter fredsslutet med Danmark inkvarterades regementet i Skåne med skvadronerna fördelade på Malmö hus och Kristianstads län, påtagligen i syfte att hålla de danskvänliga innevånarna i styr. Regementet tillökades vid samma tid med ytterligare två skvadroner, så att hela antalet utgjorde åtta.

Regementets tappre chef, Öfverste Ramsvärd, transporterades 1680 till chef för Lifregementet till häst och i hans ställe erhöll Öfverste Gyllenpistol chefskapet öfver regementet, hvarför detsamma började kallas Gyllenpistols skånska kavalleri.

Regementets förläggning i Skåne får icke jämställas med det af Karl XI i den öfriga delen af Sverige inrättade indelningsverket, utan var regementets förläggning närmast att likna vid en vanlig kvarterförläggning, där det tillkom kvartervärden att sörja för ryttaren och hans häst med underhåll och bostad. Detta blef naturligtvis ganska betungande för befolkningen i Skåne, isynnerhet som den var mer eller mindre utarmad af de långvariga krigen. Ryttarna, som voro förvildade genom ett långvarigt fältlif, började att tyrannisera sina kvartervärdar, tilltvingade sig allt det bästa så i proviant som foder, så att mången bonde blef tvungen att gå från

gården, som sedermera fick stå öde och tom. Härtill kom naturligtvis, att den danskvänliga befolkningen icke kunde hysa några vänskapliga känslor för det svenska krigsfolket, hvilket också ledde till det mindre goda förhållande, som rådde mellan bonden och den hos honom förlagda ryttaren.

På grund af upprepade klagomål från såväl allmogen som ryttarna utfärdades genom konung Karls föranstaltande detaljerade bestämmelser och instruktioner för regementets förläggning och dess chef fick allvarliga förmaningar att tillse, att dessa noga efterlefdes.

För att ryttarna icke under fredsåren skulle glömma sina färdigheter i vapnens bruk, utgaf konungen äfven bestämmelser angående vissa öfningars hållande. Sålunda skulle skvadronsmöten hållas minst en gång i månaden och en gång om året skulle hela regementet sammandragas till 14 dagars öfning på någon lämplig och öppen plats. Under dessa öfningar ägde dock officerare och manskap att själfva ombesörja sitt underhåll. Öfningarna skulle omfatta bivackering, vakthållning och öfriga grenar af tjänsten. I och för skjututbildningens bedrifvande bestod kronan åtta skarpa och sexton lösa skott.

Dessutom kunde det inträffa, att enstaka skvadroner sammandrogos för visst ändamål. Sålunda befallde konungen, att två af regementets skvadroner skulle samlas vid Maglehem för att uppvisas för en tysk generalmajor. Dennes intryck af öfningarna synes hafva varit de bästa, åtminstone lär han hafva yttrat, att skvadronerna såväl vid anfall på småafdelningar, som på skvadronsfront, verkställde detta utan ringaste fel, och att detta var bland det bästa han sett.

Under 1694 hölls regementsmöte, hvad vi i våra dagar skulle kalla bataljonsvis, d. v. s. med fyra skvadroner vid Börringe och med de öfriga fyra vid

Vä, invid Kristianstad. Regementet hade nu erhållit en ny chef, Öfverste Stromberg, förut major vid Lifregementet till häst, och uppkallades i likhet med föregående efter sin nye chef, men erhöll snart därefter namnet Södra skånska regementet till häst, hvilket namn omvexlande med Södra skånska kavalleriet bibehölls ända till 1804.

Öfverste Stromberg arbetade träget på att höja regementets krigsduglighet, han anhöll bland annat hos konungen att få afskeda åtskilliga ryttare, som voro begifna på "fylleri och andra odygder", hvartill han erhöll tillstånd, dock under villkor, att endast svenskar (d. v. s. icke skåningar) antogos i stället. Äfven regementets utrustning låg honom mycket om hjärtat, och då ett nytt exercisreglemente utkom, reste Öfverste Stromberg upp till Stockholm för att själf sätta sig in i detta, hvarefter han efter återkomsten reste omkring och exercerade sina skvadroner. Strombergs besök i hufvudstaden hade äfven en annan påföljd, nämligen att kungsgården Beckaskog anslogs till öfversteboställe.

Efter Karl XI:s död 1697 fortsatte den nu till generalmajor befordrade Stromberg att öka regementets krigsduglighet. Särskildt vinlade han sig om utrustningen samt sökte förbättra hästmaterielet.

På våren året därpå anlände Hertig Fredrik af Holstein till Ystad och mottogs enligt den unge Karl XII:s uttryckliga befallning, som en regerande furste. En hedersvakt på 50 ryttare beordrades möta i Ystad och följde hertigen under resan till Stockholm ända till nästa natthärbärge, då den aflöstes af andra femtio man ur regementet med vederbörligt befäl. Härmed alternerades af de skvadroner, som voro förlagda i närheten af vägen, så länge färden gick genom regementets stånd.

Vintern detta år var ovanligt sträng och långvarig, så att man ännu i mediet af mars kunde köra

öfver isen till Danmark. Visserligen lefde man nu i de bästa förhållanden med de danska grannarna, men den gamla misstron fordrade dock, att man observerade tilldragelserna på danska sidan, i all synnerhet, när sundet var tillfruset och medgaf en obehindrad samfärdsel. För att sköta vakthållningen på den svenska sidan, utkommenderades därför en del af Strombergs regemente.

Detta år sammandrogs icke heller hela regementet till något regementsmöte, utan två och två skvadroner hade möte gemensamt, nämligen vid Öllsjö by, i Lyngby, Svartemölla och Veberöd. Stromberg närvar vid alla dessa möten och öfvade såväl officerare som menige i exercis och handgrepp, så att de enligt hans omdöme slutligen voro ganska hemmastadda däri.

Danska och ryska fälttågen 1700—01.

Under en björnjakt i närheten af Kungsör erhöll Karl XII meddelande om, att Danmark och Polen förklarat Sverige krig, hvartill snart äfven kom Ryssland. Den unge konungen beslöt att först göra upp med dansken för att sedan vända sig mot Ryssland och konung August i Polen. För att emellertid icke i otid blotta sina planer, samlade han sitt krigsfolk i trakten af Ystad, hvarifrån de sedermera kunde sändas mot vare sig Danmark eller Polen.

Bland de trupper, som sålunda sammandrogos, befann sig äfven Södra skånska kavalleriet, som förlades mellan Herrestad och Köpinge. Regementet deltog dock icke i konungens bekanta landstigning vid Humlebæk å Seland, utan öfverfördes först sedan denna var verkställd, samt fick efter freden i Traventhal återvända till Skåne. Man trodde nu allmänt, att regementet skulle öfverföras till Pommern för att ingå i de svenska stridskrafterna i Tyskland, men däraf blef intet, utan fick regementet tillsvidare

Karl XII *(af D. v. Krafft.)*

kvarstanna i hemlandet. Först sedan konung Karl tillkämpat sig den lysande segern vid Narva anlände order, att regementet skulle tillstöta konungens armé. På grund häraf afmarscherade regementet till Karlshamn, där det inskeppades på trettio smärre fartyg, sedan en sista mönstring verkställts. Regementets uniform bestod nu af: svart hatt, helt slät, utan galon eller snören, med mässingsknappar att uppfästa brättena, rock af ljusblått kläde, nedvikt krage och "svenska" ärmuppslag samt stora ficklock med knappar. Under rocken bars en väst af blått kläde med mässingsknappar. Byxorna voro af renhud eller bockskinn, stövlarna af svenskt vaxläder med långa, styfva skaft med förtenta spännsporrar. Till uniformen hörde dessutom en lång halsduk att linda om halsen, gula skinnhandskar med höga kragar samt en lång rundskuren slängkappa af kläde. Utrustningen bestod i öfrigt af bröstharnesk, en lång, rak värja, ett par pistoler i hölster på sadeln samt en karbin, som hängde i en rem öfver vänstra axeln. Hästmunderingen utgjordes af sadel och betsel af svart läder. Öfver sadeln, förmodligen dock endast till parad, bars ett schabrak af blått kläde, kantadt med en galon. Till hästutrustningen hörde ytterligare en grimma af svart läder, två grimskaft, hästtäcke med täckesgjord, fouragestreck, foderpåse och tvärsäck samt en omgång hästskor med söm.

För sin personliga utrustning medförde ryttaren tre skjortor, skor och strumpor samt kam, kamfoder och syväska. För hvarje tältlag af fem man medfördes ett tält, jämte stänger och pinnar, krubbstreck jämte två järnbeslagna krubbpålar, en kokkittel af förtent jernbleck, lodform och stöpslef att tillverka kulor, yxor, två liar, putssaxar, spadar, hammare och tång. För hvarje tältlag medföljde en trossdräng, som var utrustad i hatt och vadmalsrock af samma snitt som ryttarens, men med tenn- i stället för mässingsknappar samt skinnbyxor med höga stöflar.

Transporten öfver Östersjön blef mycket äfventyrlig på grund af svårt och stormigt väder, fartygen skingrades och hade stora svårigheter att öfvervinna, innan de kunde nå kusten och börja urlastningen. En del fartyg gjorde haverier och under den våldsamma sjögången gingo många hästar öfver bord. Under hela transporten förlorade regementet sålunda icke mindre än en tredjedel af hästarna samt en hel mängd vapen och utredningspersedlar. Att i det utplundrade Livland ersätta denna afgång, ställde sig mycket svårt, då dels landet var utarmat, dels de hästar, som kunde erhållas, voro till ridbruk mindre lämpliga samt oerhördt dyra. För att emellertid få regementet användbart i fält, lät konungen göra ryttarna beridna på artillerihästar, och befallde dessutom officerarna att förskottera medel till inköp af hästar. Under dessa förberedelser låg regementet i vinterkvarter, och det fordrades säkerligen general Strombergs hela energi för att under denna tid söka få ersatt alla de förluster och brister, som regementet ådragit sig under den äfventyrliga transporten öfver Östersjön.

Polska fälttåget 1702—06.

I mars månad uppbröt konungen med hela hären, som under vintern legat inkvarterad i Kurland, för att vända sig mot den tredje fienden, konung August af Polen. Under framryckningen möttes konungen af en beskickning, utsänd af den polske konungen, som protesterade mot svenskarnas inträngande i Polen. Konung Karl mottog denna med all den militära ståt, som kunde utvecklas och åhörde tålmodigt det långrandiga tal som framfördes, men då han märkte, att hufvudafsikten var att förhala tiden och vinna tid för fortsatta rustningar, afklippte han alla underhandlingar helt enkelt genom att försvinna, och i all hemlighet begifva sig tillbaka till sina trupper. Han fortsatte nu omedelbart mar-

schen med Polens hufvudstad Warschau till mål. Fienden drog sig tillbaka, så att svenskarna besatte staden med slottet utan att möta något motstånd. Södra skånska kavalleriregementet förlades i förstaden Praga till skydd för högkvarteret.

Polackerna öppnade nu nya underhandlingar, men då konungen insåg, att de fortfarande hade till mål endast att förhala tiden, beslöt han att uppsöka den fientliga hären och slå denna för att få ett slut på fälttåget. Efter grundliga förberedelser och rekognoseringar uppbröt han i juni och ställde marschen mot staden Krakau, men afbröt efter några dagar i mer sydostlig riktning mot byn Klissow, dit konung August hade framryckt med sin här. Vid svenskarnas ankomst intog fienden en stark ställning framför byn med ett bredt och synnerligen svåröfverkomligt moras mellan sig och svenskarna. Då konung August icke syntes hågad att gå till anfall, beslöt Karl XII att själf angripa. Den 9 juli framryckte svenska hären formerad som vanligt i en höger och en vänster flygel, båda bestående af kavalleri. Den högra anfördes af konungen själf, under det att hertigen af Holstein anförde den vänstra med bland andra generalmajor Stromberg som underbefälhafvare. Befälet öfver Södra skånska kavalleriet fördes därför denna dag af Öfverstelöjtnanten vid regementet Ridderschantz, och fick regementet sin plats på vänstra flygelns inre sida. Under det armén uppmarscherade, red konungen i förväg för att rekognosera, och upptäckte då den särskildt för kavalleriet otjenliga terrängen, hvarför han lät hären göra en hastig flankmarsch i sydostlig riktning. Då konung August upptäckte denna flankrörelse, lät han sachsiska hären likaledes draga sig åt högra flanken, hvarigenom den beröfvades det starka frontskydd, som den vid första uppställningen haft af de ofvannämnda morasen. Genom denna rörelse blef det påtagligt, att svenska vänstra flygeln först skulle komma till strid, hvarför konung Karl begaf sig dit

samt beordrade Västmanlands-, Dal- och Värmlands regementen till vänstra flygelns understöd. Dessa infanteriregementen uppställdes i luckorna mellan rytteriet för att öka dettas försvarskraft mot den öfverlägsna fienden, på samma gång som flygeln därigenom förlängdes, så att omfattningsförsök försvårades. Det i fantastiska uniformer och glänsande rustningar utstyrda polska rytteriet gjorde nu ett våldsamt anfall, men råkade i oordning genom svenska infanteriets eld, och då svenska rytteriet därpå framgick till motanfall, så flydde polackerna efter en kort strid hals öfver hufvud, lifligt förföljda af svenskarna. Då frambröt plötsligen det sachsiska rytteriet och angrep Södra skånska regementet i såväl front som flank. Första träffens fem skvadroner mötte frontanfallet, under det att andra träffens skvadroner svängde ut åt sidan för att möta fiendens flankanfall. Skåningarna icke blott värjde sig tappert mot öfvermakten, utan drefvo efter en förbittrad strid, som länge böljade fram och åter, sachsarna på flykten. Öfverstelöjtnant Ridderschantz, den tappre krigaren från Karl XI:s dagar, stupade, med fjorton blessyrer, i spetsen för sina skvadroner samtidigt med att hans sextonårige son eröfrade ett standar från fienden. Det svenska infanteriet lyckades så småningom taga sig fram öfver morasen och dref det fientliga infanteriet efter en häftig strid tillbaka, hvarvid en bataljon af sachsiska gardet råkade komma emellan Kalmar regemente och tre skvadroner af Södra skånska kavalleriet, som tvang sachsarna att sträcka vapen. Samtidigt härmed hade svenska högra flygeln en hård strid att utkämpa, men mot sådana elittrupper som Drabanterna, Lifregementet m. fl. förmådde fienden intet oaktadt sin öfverlägsenhet i antal. Det sachsiska kavalleriet slogs på flykten och skingrades åt alla håll, en del omkommo i morasen, under det andra sökte undkomma i annan riktning, men stötte därvid på tre skvadroner af Södra skånska rytteriet, som fullbordade fiendens nederlag.

Karl XII, som fann sina trupper medtagna af den häftiga striden, lät afbryta förföljandet och återsamlade hären, som inryckte i det rikt försedda sachsiska lägret, hvilket godtgjorde trupperna för föregående umbäranden. Svenskarnas förluster i slaget voro ganska betydande, Södra skånska regementet lär hafva förlorat 85 döda och 137 sårade. Det påstås, att sachsarna voro instruerade att sikta lågt med kännedom om, att svenska rytteriet hade bröstharnesk, hvarför också påfallande många af de sårade svenska ryttarna hade erhållit skottskador i benen, hvarjämte förlusten af hästar var betydlig.

Efter nederlaget drog sig konung August söder ut mot Krakau, där han åter samlade och ordnade sin armé, och marscherade därpå vid underrättelsen om svenskarnas annalkande öster ut. Då fienden sålunda erhållit för stort försprång, vände sig svenska hären mot Krakau, som intogs genom öfverrumpling.

Karl XII skyndade nämligen åtföljd af endast ett fåtal ryttare armén i förväg, och då han anlände till staden, som var befäst, men dåligt bevakad, framsände han en officer för att uppfordra densamma att gifva sig. Fästningskommendanten vägrade emellertid att öppna stadsporten, men då konungen anländt till densamma och själf upprepat tillsägelsen, blef polacken nyfiken att veta, från hvem den befallande stämman kom, och öppnade porten på glänt. I detsamma erhöll han ett piskslag i ansiktet af konungen, som stötte upp porten, och med sitt sällskap trängde in i staden, hvilken på så sätt utan strid föll i svenskarnas händer.

Södra skånska kavalleriet var med vid Krakaus intagande, och förlades därefter i kvarter i stadens omedelbara närhet. Härifrån utsändes Örnstedt, som blifvit öfverstelöjtnant efter den vid Klissow stupade Ridderschantz, med ett rekognoseringsdetachement på fyrtio ryttare. Han påträffade därunder i närheten af Krakau tre hundra kosacker, hvilka han lycka-

des slå på flykten efter åtta timmars strid. Efter några dagars frånvaro återkom han till regementet och blef genast utkommenderad med samma styrka som betäckning vid en fouragerekvisition. Vid detta tillfälle öfverfölls han af flera hundra kosacker, men Örnstedt förjagade dem med sin lilla styrka, så att då konungen, som själf utryckte till understöd, kom tillstädes, fans ingen fiende att se.

Under februari 1703 erhöll regementet order att sluta sig till general Rehnskölds kår och deltog sedan i alla de marscher och krigsföretag, som Rehnsköld ledde under de närmaste åren för att drifva konung August ur Polen och hålla den lättledda, men oroliga polska nationen i styr. Under denna tid genomströfvades Polen i alla riktningar. Där det fanns goda förläggningsmöjligheter och tillgång på proviant och fourage hvilade Rehnskölds kår ut och sökte man under sådana rastetider på alla sätt ersätta de brister, som uppstått. Sålunda anlände nya rekryter från Sverige till regementet, så att styrkan uppgick till nära 600 ryttare.

Med början af år 1704 erhöll regementet en ny chef i förutvarande öfverstelöjtnant Örnstedt. General Stromberg, som nu var 57 år gammal, utnämndes nämlingen till landshöfding i Gefle.

Under de många och långvariga marscherna i Polen hade regementet att utkämpa en mängd mindre strider. Konung August undvek nämligen att möta svenskarna i någon öppen batalj, men lät i stället sitt talrika kavalleri svärma omkring den svenska hären för att söka tillfoga den skada, så fort man var säker om öfverlägsenhet. Alla rekognoseringsafdelningar och betäckningar vid indrifvandet af lifsförnödenheter måste därför göras ganska starka samt alltid iakttaga den största vaksamhet. Det oaktadt hände, att fienden lyckades öfverraska enstaka afdelningar, hvilka dock vanligen, ehuru

underlägsna till antalet, höllo tappert stånd eller slogo sig igenom till de egna trupperna.

Vid ett sådant tillfälle öfverfölls helt oförmodat ett detachement ur Rehnskölds kår af en mångdubbelt starkare fiende, som därvid fullkomligt kringrände den lilla svenska skaran. Detachementet, som till en del bestod af Södra skåningar, försvarade sig med hjältemod, och lyckades slutligen genombryta polackernas led samt bana sig väg till lägret. Men det skedde icke utan stora förluster, två tredjedelar af skaran hade stupat och de, som lyckades uppnå lägret, voro alla sårade.

När kungavalet hade ägt rum i Polen och Stanislaus af konung Karl blifvit satt på den polska tronen, anbefalldes en samling af de svenska stridskrafterna för att uppsöka och i grund slå konung August. Dessförinnan hade Södra skånska kavalleriet liksom många af de andra svenska regementena erhållit förstärkningar. Sålunda erhöll regementet icke mindre än 273 rekryter, hvilka då uniformer saknades, ikläddes gamla munderingar från andra regementen samt gjordes delvis beridna på små bondhästar. Någon särskild rekrytutbildning kom säkerligen icke i fråga, utan stuckos dessa rekryter direkt in i leden. Att det var ett hurtigt och tappert folk, som sålunda tillfördes regementet och som snart erhöll nödig utbildning i krigets skola, därom voro de framgångar, som fortfarande följde regementet, ett tydligt vittnesbörd.

Ehuru Karl XII genom en snabb framryckning sökte upphinna den alltjämt tillbakavikande fienden, lyckades det dock konung August att länge nog undvika någon afgörande strid. Men Karl gaf ej tappt, genom ilmarscher kom han fienden slutligen inpå lifvet, och då han genom ett hos en sachsisk fånge uppsnappat bref fått en inblick i konung Augusts planer, satte han sig i spetsen för en del af rytteriet, däribland Södra skånska och jagade

efter den vikande fienden, Sex till åtta mil om dagen tillryggalades, och den 28 oktober 1704 upphann svenskarnas avantgarde, bestående af några skvadroner af Södra skånska regementet till häst, under öfverste Örnstedt, det fientliga arriergardet, och dref detta med sådan häftighet tillbaka på hufvudstyrkan, att denna måste uppmarschera strax sydost om den lilla staden Punitz. Här intog den en ganska stark ställning bakom flera djupa grafvar, bakom hvilka placerades trängfordon. Fiendens vänstra flygel stöddes mot en sumpig terräng och den högra bestod af kavalleriet, 900 ryttare. Ehuru svenska kavalleriet var hårdt medtaget af den snabba marschen, beslöt Karl, som medföljt avantgardet, att genast anfalla, då han fruktade, att fienden skulle undkomma öfver den Schlesiska gränsen, som var endast en half mil aflägsen. Konungen satte sig själf i spetsen för Södra skåningarnas fem skvadroner, och anföll med största häftighet det fientliga rytteriet. Redan vid första attacken drefs det sachsiska rytteriet tillbaka på eget infanteri.

Med beundransvärd kallblodighet kastade sig emellertid infanteristerna platt ned på marken, och läto ryttarsvärmarna, vänner som fiender, brusa fram öfver sig, hvarpå de åter reste sig och mottogo det svenska rytteriet med salfvor, då detta återvände efter att hafva fullkomligt skingrat och förjagat det sachsiska rytteriet. Då svenskarna härvid redo till attack mot infanteriet, upprepade detta samma manöver.

Tre gånger bröt svenska rytteriet genom fiendens led, utan att kunna tillfoga de på marken liggande infanteristerna någon synnerlig skada. Till slut var det nästan mörkt och i skydd af detta lyckades fienden rädda sig över schlesiska gränsen. Förlusterna voro rätt betydande på båda sidor. Södra skånska kavalleriregementet, som varit mest i elden, slapp dock undan för märkvärdigt godt pris. En ryttmästare, fem man och 23 hästar blefvo på plat-

sen, en officer och några man så svårt sårade, att de afledo få dagar efter striden.

Träffningen vid Punitz var en värdig afslutning på denna förföljning tvärs igenom Polen, som i intensitet söker sin like i krigshistorien. I medeltal marscherade det svenska rytteriet under nio dagar i sträck 5—6 mil om dagen. Härunder störtade 14 hästar vid Södra skånska regementet.

Under de följande dagarna fortsatte konung Karl förföljningen in på österrikiskt område och tog därunder ytterligare en mängd fångar. Vid Oderbeltsch påträffades den 31 oktober ett par tusen kosacker, hvilka genast anföllos. Ett dragonregemente satt af och öppnade eld mot dem, men kosackerna gjorde tappert motstånd. Då inträffade Örnstedt med sitt regemente och angrep kosackerna i flanken. Större delen nedgjordes eller drunknade, då de sökte sig öfver floden Oder, och flera hundra gjordes till fångar.

Efter dessa företag fick regementet ligga i vinterkvarter öfver ett halft år, hvarunder öfverste Örnstedt med aldrig slappnande energi arbetade på att få sitt regemente i skick. Rekryter och hästar anskaffades, de gamla munderingarna upphjälptes och nya inköptes så långt de knappa penningmedlen förslogo. Konungen själf utarbetade ett nytt exercisreglemente för kavalleriet, som på våren 1705 inöfvades vid samtliga regementen, hvarefter de grundligt inspekterades af konungen själf.

Fram på våren 1705 bröt svenska armén åter upp, för att under ett helt år sysselsätta sig med att genomkorsa Polen i alla riktningar, hvarjämte några fasta platser belägrades, bland dem den lilla fästningen Grodno. I denna belägring deltog Södra skånska regementet till häst.

Då det emellertid icke ville lyckas Karl XII att i grund slå konung Augusts stridskrafter i Polen,

hvilka alltjämt undveko att möta den svenska hären i öppen strid, beslöt Karl med öfvergifvandet af den under normala förhållanden fullt riktiga grundsatsen, att den fientliga armén bör vara en fältherres mål, hvilken grundsats han hittills tillämpat — att tåga direkt in i Sachsen, för att genom besättandet af Augusts arfländer tillfoga sin envise motståndare ett förkrossande slag. I juli 1706 uppbröt Karl med hela svenska hären och ställde kosan mot väster, genomtågade Schlesien, som tillhörde kejsaren af Österrike samt framryckte utan att röna något vidare motstånd genom norra Sachsen till trakten af Grimma. Svenska hären förlades nu i kvarter omkring Leipzig och fredsunderhandlingar öppnades med konung August. Efter många undanflykter och försök att förhala tiden fann August slutligen för godt att ingå på de svenska fordringarna, däribland äfven religionsfrihet för protestanterna i Schlesien. Svenska härens uppehåll i Sachsen var visserligen mycket betungande för landet, men då Karl XII upprätthöll den strängaste krigstukt samt uppträdde som en befriare för trosförvanterna i såväl detta land som Schlesien, voro svenskarna väl tålda och då konung Karl slutligen i augusti 1707 aftågade med sina trupper, hade dessa vetat att göra sig aktade och värderade af befolkningen.

Under Karl XII:s tid undergick regementets uniform en del förändringar. Brättena på filthattarna uppfästes på tre sidor, kyllerrocken försvann efter hand och ersattes af en lång, ljusblå enradig vapenrock. De tunga bröstharnesken aflades också så småningom. Ända från år 1686 förde regementet ett hvitt lifstandar med riksvapnet broderadt på båda sidor, samt för hvarje skvadron ett blått och gult sådant, med kungligt namnchiffer på ena sidan samt Skånes vapen, en röd grip i gult fält å den andra.

Ryska fälttåget 1707—09.

Under konung Karl XII:s långvariga vistelse i Polen och Sachsen hade Sveriges gamle fiende Ryssland icke varit overksam. Tvärtom hade denna makt under ledning af sin rastlöse och energiske tsar Peter användt tiden väl genom att skapa en armé och flotta och sålunda stärkt sin krigsmakt efter bästa förmåga. I de svenska Östersjöländerna hade visserligen kvarlämnats en icke obetydlig truppstyrka, men splittrad som denna var till provinsernas försvar, kunde den icke motstå de masshärar, som tsar Peter sände emot den. Den ena staden efter den andra eröfrades af ryssarna och de svenska styrkorna smälte tillsammans i de ständiga fejderna och förmådde slutligen icke att hejda de ryska truppmassorna, hvilka likt en förhärjande flodvåg öfversvämmade de arma provinserna.

Det årslånga uppehållet i Sachsen hade konung Karl användt för att grundligt rusta och förbereda sin armé för det ryska fälttåget. Detta var också behöfligt, ty ryssarna, som icke vågade möta den segervana svenska hären i öppen batalj, tillämpade sin vanliga taktik att draga sig undan, sedan de utsugit och förhärjat landet, så att det slutligen blef förenat med de största svårigheter för Karl XII att underhålla sina trupper. Vintern 1707—08 tillbringade svenska hären i Stor Polen, och först på sommaren sistnämnda år öfverskreds ryska gränsen. Vid Holofzin vunno de svenska vapnen åter en lysande framgång. Södra skånska regementet till häst deltog icke i detta slag, då det antagligen var utsändt som ett större spaningsdetachement, hvartill konung Karl flitigt använde sitt kavalleri.

Efter segern vid Holofzin hvilade svenska hären ut nära en månad, det blef ett af dessa långa afbrott i operationerna, som så ofta förekommo under Karl XII:s krig, men som voro betingade af provianteringsförhållandena. Svenska hären var nämligen

uteslutande hänvisad att lefva på landets eller rättare den närmast belägna traktens bekostnad genom ett i detalj synnerligen väl genomfördt rekvisitionssystem. När en trakt var fullkomligt utsugen, måste en förflyttning ske, en ny "ansats" i förening med de militära operationerna. Härtill kom äfven truppernas, särskildt kavalleriets behof af hvila efter de ansträngande marsch- och operationsperioderna. Uppehållet efter framgången vid Holofzin var äfven betingadt af konung Karls önskan att invänta general Lewenhaupts ankomst. Denne var nämligen på väg med en stor kolonn af hvarjehanda förnödenheter, afsedda för den svenska hären.

Lewenhaupt blef emellertid fördröjd på sin marsch och då alla provianteringsresurser började tryta, var konungen tvungen att bryta upp för att förflytta sina trupper till en bättre försedd trakt. Under den framryckning, som nu verkställdes, fick Södra skånska regementet tillfällen att upprepade gånger utmärka sig. Sålunda vid öfvergången af ett vattendrag vid Zarai, där regementet under sin framryckning som förtraf oförmodadt sammanstötte med en öfverlägsen rysk kavalleristyrka. Utan tvekan gick emellertid Örnstedt till anfall med sina främsta skvadroner, kastade fienden tillbaka och förföljde honom.

Ett par veckor därefter ägde en annan sammanstötning rum i närheten af byn Rajovka, därvid konung Karl själf råkade i ett brydsamt läge. Konungen hade nämligen sin vana trogen, själf satt sig i spetsen för några skvadroner, anföll och förföljde den vikande fienden, då han och hans skara plötsligen omringades af fientligt kavalleri, som hållit sig dolt i närheten. De svenska ryttarna fingo göra front åt alla sidor, konungens häst blef skjuten under honom, men då en svensk officer i samma ögonblick stupade, svingade sig konungen med stor själsnärvaro upp på dennes häst. Vid detta kritiska ögonblick hunno andra svenska skvadroner fram, däribland äfven Södra skåningar och ingrepo i striden,

hvarigenom konungen och hans lilla skara räddades.

Konung Karl beslöt nu att marschera till Severien för att begagna sig af detta fruktbara och af kriget ännu oberörda land såsom operationsbas. För detta ändamål framskickade han ett detachement med uppgift att förbereda marschen genom att iståndsätta broar och vägar samt att bemäktiga sig några viktiga platser. I detta detachement, som räknade öfver fyra tusen man, ingick äfven Södra skånska regementet. Under ständiga småstrider framryckte nu den svenska hären, men förmådde icke hindra ryssarna från att äfven i det väl försedda Severien fortsätta sina härjningar, hvarigenom det även här snart blef ondt om lifsförnödenheter. Den efterlängtade Lewenhauptska kåren uteblef äfven. Anfallen af en flerdubbelt öfverlägsen styrka måste nämligen Lewenhaupt lämna sina rika förråder i sticket och kunde blott med sex tusen man rädda sig till svenska hufvudhären. Detta var ett svårt slag för konung Karl och föranledde honom att lyssna till kosackhetmanen Mazepas förespeglingar samt lät af honom öfvertala sig att inrycka i Ukraina, där de svenska trupperna så småningom fingo intaga vinterkvarter.

Vintern 1708—09 var ovanligt sträng, så att trupperna ledo fruktansvärdt, flera tusen man fröso ihjäl och många erhöllo så svåra frostskador, att de blefvo till all krigstjänst odugliga. Någon verklig hvila blef det icke heller, då ryska ströfkårer ständigt oroade kvarteren, så att svenska detachement tid efter annan utgingo för att drifva ryssarne tillbaka.

Redan på nyåret 1709 började konung Karl operationerna och nu följde en rad blodiga strider och fäktningar, i hvilka Södra skånska regementet utmärkte sig. Sålunda deltog regementet i stormningen af det lilla fästet Veprik, hvilken medförde stora förluster, då kommendanten låtit begjuta val-

larna med vatten, som frusit till is, så att truppen icke kunde taga sig öfver dem. Vidare fäktningen vid Oposchnja, där flera hundra ryssar stupade och ett femtiotal togos till fånga. För att bevaka dessa kommenderades ur Södra skånska regementet tre officerare och femtio man. Dessa blefvo emellertid anfallna af en mångdubbelt öfverlägsen fiende, som sökte befria fångarna. Södra Skåningarna försvarade sig emellertid med utomordentlig tapperhet och först på aftonen, sedan ammunitionen var bortskjuten och de omgifvande husen stuckits i brand, gaf sig den svenska skaran, som under stridens gång smultit tillsammans till en officer och tre ryttare. En hjältebragd som få.

I öfverrumplingen af staden Stara Senschary deltog äfven Södra Skåningarna. Öfverstelöjtnanten vid regementet Silfverhielm anföll nämligen med 600 ryttare, af hvilka de flesta tillhörde det egna regementet, helt oförmodadt förstaden, som var besatt af sex tusen kosacker. Många af dessa nedgjordes, och de öfriga bådo om nåd, sedan de sönderbrutit sina vapen. Härunder observerade Silfverhielm en gammal gumma, som öppnade en mindre port i stadsmuren för att smyga sig in, och lät då 30—40 ryttare tränga sig in genom porten samtidigt som gumman. Väl inkommna i staden värjde de sig tappert mot besättningen och lyckades snart få upp den stora stadsporten, hvarefter stadens öde snart var besegladt.

Utom vid dessa tillfällen utmärkte sig emellertid Södra skånska regementet vid en mångfald mindre förpostfäktningar och öfverfall. Under alla dessa marscher och strider hade svenska hären kommit i närheten af Poltava, en stad, som ryssarna hade starkt befästat, och hvari hopats stora förråder af allehanda slag.

Den 1 maj påbörjades belägringen af Poltava, som konung Karl beslutat att bemäktiga sig för att

hafva en fast punkt för sina kommande operationer. Antagligen lockade äfven utsikten att genom stadens intagande kunna skaffa svenska hären proviant och fourage, hvaraf den var i stort behof. Äfven ammunitionen började tryta, och då försöket att erhålla sådan från Turkiet misslyckats, kunde man ju hoppas att genom Poltavas eröfring få bristen ersatt.

Belägringen pågick till en början regelrätt, löpgrafvar uppkastades och svenskarna sökte innesluta staden så fullständigt som möjligt i hopp att kommendanten helldre än att utsätta sig för en stormning, skulle frivilligt uppgifva platsen. Då emellertid ryssarna lyckades förstärka sina stridskrafter och den svenskarna utlofvade hjälpen af de upproriske folkstammarna, saporoyerna, uteblef, insåg Karl XII, att det slutligen icke återstod mer än tvenne alternativ, antingen att upphäfva belägringen och draga sig tillbaka eller att våga en afgörande batalj. Då emellertid ett återtåg var förenat med stora svårigheter, alldenstund den naturliga reträttvägen öfver Djneprfloden var omöjliggjord, sedan ryssarna uppbrännt de hopsamlade farkosterna, återstod intet annat än att söka storma ryssarnas ställning.

Konungen, som i en strid några dagar förut blifvit sårad i foten, såg sig tvungen att öfverlämna befälet till fältmarskalken Rehnsköld. Denna var utan tvifvel en skicklig officer, men det blef ändock ödesdigert, att konungen icke själf kunde utöfva den högsta ledningen. Samverkan de olika kolonnerna emellan brast, man saknade konung Karls sammanhållande inverkan, hans ovanliga förmåga att snabbt uppfatta och begagna sig af gynnsamma stridslägen. Oaktadt det hjältemodigaste uppträdande af de svenska trupperna medförde sålunda den 28 juni 1709 ett nederlag för de förut så segervana svenskarna. Konungen hade liggande på en bår följt den högra flygeln och, då båren krossades af en kanonkula, låtit lyfta sig upp på en häst. Då denna blef skju-

ten togs en annan häst, på hvilken konungen lyckades uppnå trängen, där han slutligen halft vanmäktig af blodförlust placerades i en vagn och undkom de förföljande ryssarna.

Ungefär hälften af Södra skånska regementet deltog i striden vid Poltava, den andra hälften var bortkommenderad under Öfverstelöjtnant Silfverhielms befäl, men fick tillfälle att sedermera förena sig med den tillbakavikande hären och bildade med sina skvadroner eskort åt konungen. De svenska förlusterna i slaget voro betydliga, och visa hvilken lysande tapperhet som trupperna lade i dagen. Att äfven Södra skånska regementet hade att vidkännas stora förluster kan man finna, då Sallerups skvadron — den nuvarande 4. skvadronen — efter slaget räknade endast 37 man, af hvilka många voro sårade. Af Haglösa skvadron — den nuvarande 7. skvadronen —, som före slaget räknade öfver 50 man, återstodo endast 16.

Emellertid lyckades dock den svenska hären att anträda ett något så när ordnat återtåg, men då konungen var maktlös att föra befälet och modlöshet och villrådighet gjorde sig gällande hos de högre befälhafvarna, lät man tillfället att rädda den svenska hären gå sig ur händerna, och inlät sig i stället på en skamlig kapitulation, hvarigenom hela armén gaf sig fången. Endast konungen med ett ringa följe kunde rädda sig öfver Djnepr-floden och vidare till Bender. Bland konung Karls följeslagare funnos 21 officerare, underofficerare och civilmilitäre samt ungefär ett hundratal menige tillhörande Södra skånska regementet, af dessa blefvo dock en del fångna, då de voro utsända i ett rekognoseringsuppdrag och fördes liksom de öfriga svenska fångarne in till det inre af Ryssland, där de till större delen omkommo. Det var endast ett ringa antal, som sedermera fick återse fosterjorden.

Slaget vid Poltava var ett ärofullt nederlag gentemot en mångdubbelt öfverlägsen fiende, ett neder-

lag som om icke olyckliga händelser tillstött, skulle kunnat förvandlas till en lysande seger. Men den på slaget följande kapitulationen hade varit obehöflig och förblifver en skamfläck för de svenska vapnen.

Under konung Karls långvariga uppehåll i Turkiet bildades af de ryttare, som medföljt konungen det Benderska dragonregementet på två skvadroner, af hvilka den ena fördes af förut omnämnde Öfverstelöjtnant Silfverhielm. Med all säkerhet ingick således i dessa skvadroner hvad som fans kvar af Södra skånska regementet till häst. Dessa båda skvadroner utgjorde en slags lifvakt åt konungen och kommo sålunda äfven att deltaga i den s. k. kalabaliken i Bender.

Då konungen återvände till hemlandet medföljde dessa skvadroner, men anlände först flera månader efter konungen till de svenska besittningarna vid Östersjön. De Södra skånska ryttare, som på detta sätt återvände till svenskt område, kommo med få undantag aldrig tillbaka till hemlandet, utan stupade eller tillfångatogos antagligen under striderna i Pommern.

Regementets återuppsättning.

Under de långvariga krigen hade som förut nämnts rekryter och äfven hästar upprepade gånger tillförts regementet. Rekryterna kommo i allmänhet från hemlandet, under det att hästarna anskaffades i de trakter, där hären rörde sig. Då det nu blef nödvändigt att återuppsätta regementet, var det visserligen ingen brist på manskap, men lämpliga ridhästar stod det deremot icke till att uppdrifva. Magnus Stenbock, som fått till uppgift att ordna försvaret i Skåne mot danskarna, som, då de fingo reda på svenskarnas olycka vid Poltava och den därpå följande kapitulationen, gjorde ansatser att återeröfra Skåne, ville emellertid skona rusthållarna och icke

Kalabaliken i Bender.

genom alltför stränga åtgärder jaga dem i armarna på danskarna. Detta jämte farhågan, att de danska sympatierna skulle taga öfverhand, föranledde Stenbock att inlägga det nyuppsatta regementet som garnison i Malmö fästning, där det fick göra vakttjänst. Först sedan Stenbock tillkämpat sig den lysande segern vid Helsingborg och därmed rensat Skåne från danskarna, släpptes Södra skånska regementet ut ur Malmö fästning och fick begifva sig till sina rusthåll. Regementets nydaning kunde nu försiggå i lugn och ro. Vid en mönstring, som Stenbock själf förrättade med regementet, befanns manskapsnumeräreu så godt som fulltalig, hvaremot hästvakanserna fortfarande voro många. Likaledes var utrustningen synnerligen bristfällig. Stora ansträngningar gjordes emellertid att förbättra denna, isynnerhet var general Örnstedt, som under tiden hemkommit från den ryska fångenskapen, outtröttlig att söka få regementet i krigsdugligt skick. Regementets tjänstgöring kom att under denna tiden bestå i bevakning för att hindra pestens spridande i Skåne samt delvis garnisonstjänst i Kristianstad. Sedan hade regementet att utstå en ganska långvarig vakttjänst längs Skånes kuster, då man befarade landstigningar af danskarna. Sålunda lågo vakter och posteringar vid Skanör, Abekås, Ystad, Kåseberga samt utefter Skånes ostkust upp till Yngsjö. Under åren 1712—14 undergick regementet upprepade mönstringar och synes tillståndet inom detsamma år från år hafva bättrats.

Vid en mönstring, som förrättades af Fältmarskalken Gyllenstierna 1714, fick sålunda regementet det vitsord, att manskapet och hästarna voro bra och väl öfvade, men att en del vakanser funnos, liksom bristfälligheter i munderingen.

Det hade emellertid kräft nära sex år för att få regementet i detta skick och är ett vackert vittnesbörd om de uppoffringar, som rusthållarna underkastade

sig samt om det nitiska arbete, som regementets chef Örnstedt och hans officerare nedlade, ofta förenat med stora personliga ekonomiska uppoffringar.

Den 13 december 1714 landsteg Karl XII i närheten af Trelleborg efter 15 års bortovaro från Sverige. Det var icke längre den ungdomlige hjälten, härföraren med Guds nåde, som med gladt mod gått att kämpa för sin rättvisa sak och som ryckt hela nationen med sig. Det var nu en slagen och ensam man, hårdnad i krigets skola, men som trots nederlag och motgångar visste att hålla hufvudet högt. Så fort emellertid konungen återkommit blef det mera fart i rustningarna och då Karl bestämde sig för att genom ett fälttåg mot Norge söka tvinga Danmark till fred, var regementet åter i fullt krigsdugligt skick.

Norska fälttågen 1716—18.

Under vintern 1716 inföll en ovanligt sträng köld, som isbelade sundet mellan Helsingborg och Helsingör. Som danskarna hade större delen af sin här i Tyskland, var Seland blottat på trupper, hvarför en landstigning därstädes skulle rönt endast ringa motstånd. Troligen hyste Karl XII äfven en dylik plan, ehuru han med sin vanliga förtigenhet icke yppade den för någon. Den skånska hären sammandrogs nämligen till Lund och regementena fingo order att utrusta sig för en längre tid. Emellertid gick isen åter upp, innan någon landstigning kunde företagas och konungen beslöt nu att genom ett fälttåg mot Norge söka få Danmark att ingå fred. Detta började dock med för liten styrka och var icke tillräckligt omsorgsfullt förberedt. Visserligen intog Karl Kristiania, men måste snart därpå anträda återtåget. En del af trupperna sändes tillbaka till Skåne, som nu på nytt hotades af danskarna och konungen själf slog sig ned i Lund från att förut hafva bott i Ystad vid Västergatan i en liten obe-

Carl XII:s-huset.

tydlig bostad, som ännu står kvar i ungefär samma skick, som då den hyste Karl XII.

General Örnstedt förde befälet öfver trupperna i Skåne, och var outtröttlig att ordna försvaret, då man nu hade grundade anledningar att vänta en dansk landstigning. Kavalleriet var spridt längs kusterna och instruerat att afgiva 8 signalskott, om någon landstigning gjordes, hvarefter vårdkasar skulle antändas utefter hela kusten, sålunda ett fullständigt signalsystem. Ehuru det såg hotande ut, blef det dock ingen landstigning af, utan förberedelserna till ett nytt fälttåg mot Norge kunde ostördt pågå.

På grund af erfarenheterna från det föregående gjordes förberedelserna mycket grundligt, hvarför också hela våren och sommaren 1718 gick till ända, innan operationerna kunde taga sin början. Först i början af september bröt Södra skånska regementet till häst upp och ställde marschen genom Halland upp mot norska gränsen, som af hela svenska hären öfverskreds i slutet af oktober. Inmarschen verkställdes på tre kolonner och delades Södra skånska regementet med lika stor styrka till hvar och en af de båda sydligaste kolonnerna. Norrmännen följde emellertid samma taktik, som ryssarna 1708 att draga sig tillbaka, sedan de ödelagt sitt land för att försvåra svenskarnas framträngande. För att hindra detta framsände konungen kavalleriet ända fram till Glommenlinjen, där det grupperades vid de viktigaste öfvergångsställena, ifrigt sysselsatta med att förfärdiga pråmar och flottar för att öfvergå Glommenälfven. Under tiden belägrade konungen Fredriksstens fästning och det var här som Karl XII:s hjältesaga fick sitt slut den 30 november, då en dödande kula från fästningen träffade honom, medan han uppehöll sig i löpgrafvarna.

Med honom gick Sveriges stormaktstid i grafven och med honom tycktes även mod, besinning och redbarhet hafva försvunnit hos den svenska hä-

rens befäl. Belägringen upphäfdes och svenska hären anträdde återtåget med en fart, som nästan liknade flykt. Tronföljdsintriger började gripa omkring sig bland det högre befälet. General Örnstedt var dock en bland de få, som ogillade ett dylikt handlingssätt och försmådde att deltaga däri. Han stack i stället sin värja i skidan med en ed att aldrig mer draga den. Hemmarschen gick äfven nu genom Halland och i början af 1719 var regementet åter nere i Skåne.

Efter norska fälttågets snöpliga afslutande kunde man befara, att fienden åter skulle kasta sina blickar på Skåne. Försvaret af provinsen uppdrogs nu åt general Örnstedt, som dock inskränkte åtgärderna till bevakning af kusterna medelst mindre infanteriafdelningar. Regementet fick sålunda ligga i lugn och ro å rusthållen och man sökte efter bästa förmåga afhjälpa alla brister, som uppstått under det norska fälttåget, hvilket isynnerhet gällde munderingarna, hvilka voro slitna och illa åtgångna.

Efter långvariga underhandlingar lyckades Sverige då erhålla fred först med Danmark och sedan med Ryssland. Vilkoren voro hårda. Stora landafträdelser måste göras, svenska Östersjöväldet var därmed slut, Ryssland hade fått fast fot vid Östersjön och Sverige nedsteg från sin stormaktsställning till en stat af andra ordningen.

III. Regementets öden från Karl XII:s död till närvarande tid.

Regementet gick nu en långvarig fredsperiod till mötes. General Örnstedt, som varit regementets chef under större delen af Karl XII:s fälttåg, utnämndes 1723 till fältmarskalk. Denne tappre karolin hade sålunda fördt regementet i 19 år som chef, men dessutom som befälhafvare under flera år förut, då den dåvarande chefen general Stromberg varit bortkommenderad.

Efter Örnstedt fick regementet så mycket oftare byta chef, hvilket ingalunda var till dess fördel. I det ryska kriget 1741 deltog icke Södra skånska regementet till häst, utan förblef kvar på sina rusthåll.

Då Sverige 1757 invecklades i krig mot Fredrik den store i Preussen, öfverfördes däremot regementet till Tyskland. Kriget fördes emellertid dåligt och lamt, hela svenska armén var vid krigsutbrottet uselt utrustad. Visserligen visades prof på enskild tapperhet och regementet utmärkte sig äfven i några mindre strider, hvilka dock voro af ingen betydelse för utgången af kriget. En sådan utkämpades 1761 vid Kulpin, därvid regementet gjorde ganska afsevärda förluster. I denna träffning utmärkte sig korpralen Princk för en sådan tapperhet, att han få dagar därefter utnämndes till officer. Princk avancerade sedan till ryttmästare och chef för Haglösa skvadron, den nuvarande 7. skvadronen, samt erhöll majors afsked.

Efter detta krig, som fått namnet sjuåriga kriget, följde en lång fredsperiod med täta chefsombyten vid regementet. Då kriget med Ryssland utbröt 1788 kommenderades en bataljon af Södra skånska kavalleriet att tjänstgöra vid flottan såsom besättningsmanskap på dåtidens stora linjeskepp. På så sätt kom en del af regementet att deltaga i det s. k. Viborgska gatloppet 1790, då svenska flottan, som af den ryska blifvit instängd i Viborgska viken, gjorde ett lyckat genombrytningsförsök.

Regementets namn, som under Sveriges stormaktstid varit Södra skånska kavalleriet, ändrades 1805 till Skånska karabinierregementet. Likaledes undergick regementets uniform, som under alla dessa år i hufvudsak varit densamma som på Karl XII:s tid, afsevärda förändringar. Den forna filthatten utbyttes mot en kolossalt stor och hög trekantig hatt, som bars på tvären på hufvudet, rocken ersattes af

en blå uniformsfrack med dubbla rader knappar och en hög fällkrage. De gamla skinnbyxorna och kragstöflarna synas däremot hafva bibehållits. Likaså de breda gula elghudsremmarna för karbinen, patronväskan och sabeln. Beväpningen utgjordes af karbin, ryttarpistoler och en rak, tveeggad sabel s. k. palarsch. Uniformen och beväpningen förlänade ryttaren något obeskrifligt tungt och klumpigt.

Kort efter denna namn- och uniformsförändring blef regementet åter kommenderat ut i krig. Då konung Gustaf IV Adolf år 1807 förklarade kejsar Napoleon krig, öfverfördes en bataljon af Skånska karabiniererna till Pommern och deltog i några mindre strider, men återfördes redan samma år till Sverige samt landsattes i Ystad. Följande år tillhörde regementet den i Skåne mot danskarna sammandragna armén och användes då till kustbevakning för att året därpå återgå till sina rusthåll.

Vid utbrottet af 1813 års krig mobiliserades fyra skvadroner af Skånska karabinierregementet, hvilka i slutet af maj öfverfördes från Karlskrona till Pommern, för att därifrån afmarschera till Mecklenburg. Regementet deltog i en del smärre strider mot fransmännen, dock utan att få något särskildt tillfälle att utmärka sig. Mot slutet af året tilldelades karabiniererna general Skjöldebrands kavallerifördelning, hvilken hade till uppgift att förfölja de retirerande danskarna. Dessa upphunnos vid byn Bornhöft, där de intagit ställning. Byn var omgifven af jordvallar, besatta af såväl infanteri som artilleri. Den danska styrkan utgjordes af ungefär 5,000 man. Skjöldebrand hade under sitt befäl endast omkring 900 man, då en del detacheringar blifvit gjorda. Sålunda voro endast två af karabinierernas fyra skvadroner närvarande. Utan någon tvekan gick emellertid Skjöldebrand till anfall med sju skvadroner af Mörnerska husarerna — nuvarande Kronprinsens husarregemente — i första träffen och Karabinierernas två skvadro-

ner i den andra. Då husarerna efter en våldsam attack, efter att hafva ridit öfver de byn omgifvande jordvallarna och igenom de fientliga linjerna, drogo sig tillbaka för att åter samla sig, blefvo de utsatta för eld från det fientliga infanteriet, som åter ordnat sig. Karabiniererna beordrades då att framgå till anfall mot infanteriet och lyckades drifva detta på flykten. Dagens pris tillfaller med rätta Mörnerska husarerna för deras lysande tapperhet. Att emellertid äfven Skånska karabiniererna tagit en verksam del i dagens framgång, visa förlustlistorna. Husarerna förlorade sålunda på sina sju skvadroner 50 man döda och sårade, under det att karabinierernas förlustlista utvisa 20 man på två skvadroner.

Efter fäktningen vid Bornhöft följde regementet med hufvudarmén västerut ända in i Belgien till trakten af Bryssel. På sommaren anträdde regementet återmarschen till Mecklenburg, hvarifrån det inskeppades och öfverfördes till Sverige.

Detta var regementets sista fälttåg, ty det deltog icke i norska kriget 1814.

Sedan dess har en 100-årig fred rådt, under hvilken regementet liksom hela svenska armén gått framåt och utvecklats, om det också gått endast gradvis och långsamt. År 1822 fick det åter ändra namn, erhöll nämligen då sitt nuvarande Kungl. Skånska dragonregementet. Elfva år därefter skedde en omorganisation så till vida, att de förutvarande åtta skvadronerna om 125 man hvar delades på tio skvadroner om 100 man hvar. Indelningen på tio skvadroner har sedan bibehållits till närvarande tid.

Genom beslut å urtima riksdag 1892 ombildades regementet till värfvat, därigenom att rusthållsnummer, som blefvo vakanta, ersattes med värfvat manskap. Samtidigt härmed började ett kasernetablissement uppföras i Ystad, dit regementets vinterskolor

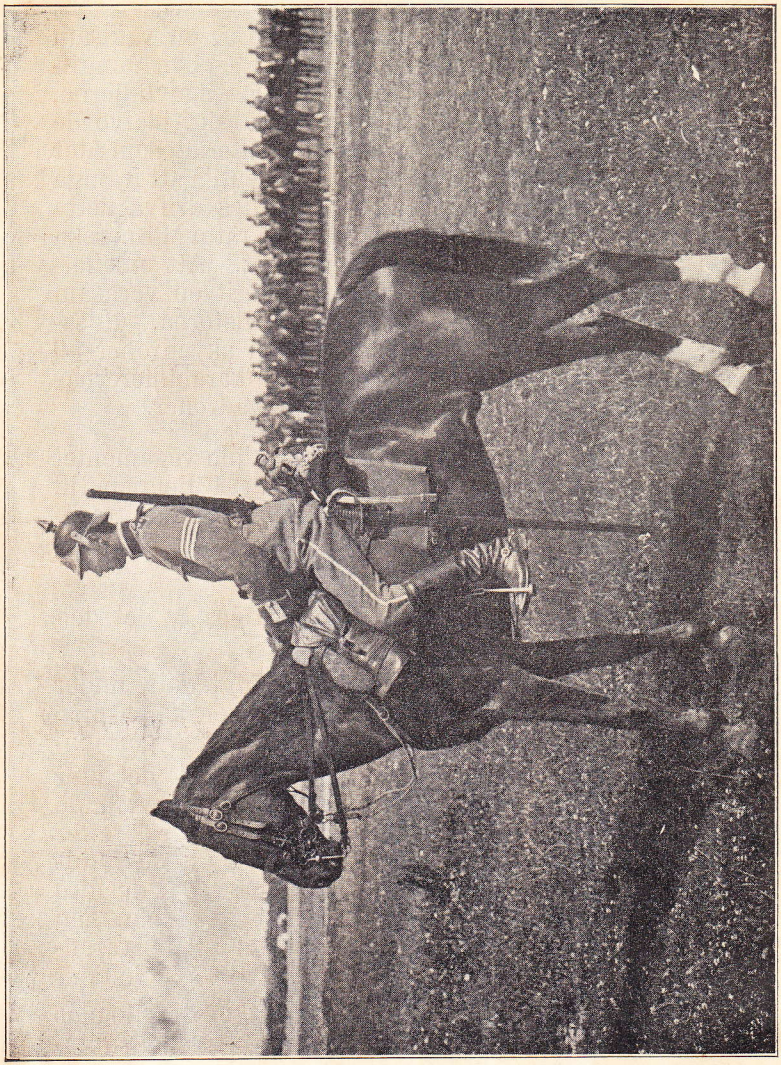

Skånsk dragon.

förlades första året 1892, under det att regementsmötena fortfarande ägde rum å Ljungbyhed.

Nio år därefter eller 1901 antogs den nuvarande härordningen, hvarigenom indelningsverket afskaffa-

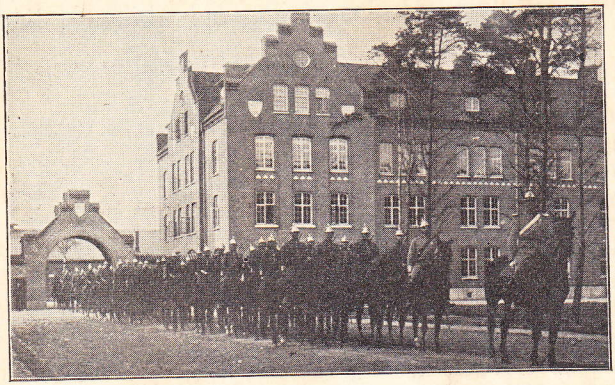

Kasernetablissementet.

des och regementet blef garnisonerat med Ystad som förläggningsort. I samband därmed utvidgades etablissementet, så att det skulle kunna rymma alla tio skvadronerna och Ljungbyhed bibehålles endast tillsvidare såsom tillfällig öfningsplats vid regementets försättande på krigsfot.

Förteckning

öfver fältslag, mindre strider och skärmytslingar i hvilka regementet deltagit.

Helsingborg	d. 31 Okt.	1676
Getingebro	„ 17 Nov.	„
Lund	„ 4 Dec.	„
Landskrona (Tirup)	„ 14 Juli	1677
Widtsköfle	„ 16 Aug.	„
Landskrona	„ 30 „	„
Skepparslöf	„ 24 Juli	1678
Landskrona	„ 3 Sept.	„
Landskrona	„ 9 „	„
Kliszow	„ 9 Juli	1702
Krakow	„ 2 Aug.	„
Krakow	„ 7 „	„
Mielzyn	„ 19 „	1703
Solec	„ 22 Mars	1704
Bodziechow	„ 8 Juni	„
Lemberg	„ 27 Aug.	„
Piontek	„ 22 Okt.	„
Punitz	„ 28 „	„
Oderbeltsch	„ 31 „	„
Grodno	„ 17 Jan.	1706
Indura	„ 1 Febr.	„
Olkieniki	„ 22 „	„
Weissenfels	„ 7 Sept.	„
Ilmenau	d. 12e Spt.	1706
Zarai	„ 24 Aug.	1708
Rajovka	„ 10 Sept.	„
Starodub	„ 18 „	„
Mglin	„ 26 „	„
Veprik	„ 7 Jan.	1709
Oposchjna	„ 29 „	„
Kotelva	„ 30 „	„
Chuchrja (Achthyrka)	„ 9 Febr.	„
Oleschnja	„ 11 „	„
Stara Senschary	„ 3 Mars	„
Sokolki	„ 19 April	„
Stara Senschary	„ 14 Juni	„
„ „	„ 15 „	„
Semenovka	„ 20 „	„
Poltava	„ 28 „	„
Bug	„ 9 Juli	„
Czernowitz	„ 24 Sept.	„
Klagstorp	„ 6 Febr.	1710
Bender	„ 1 „	1713
Loitz	„ 4 Juni	1715
Stresow	„ 4 Nov.	„
Stralsund	„ „	„